

לע"נ ולאורו של מורנו הרב אלישע וישליצקי זצ"ל

שיעור ראשון בנבואה

הרב חן חלמיש

1. תנא דבי אליהו זוטא פרק ט

בימי עוזיהו מלך יהודה נתנבאו ארבעה נביאים זקנים, והושע בן בארי היה הזקן שכולם. והקב"ה היה צופה בכולם, מי שהוא מבקש רחמים על בניו ומי שאינו מבקש רחמים עליהם.

אמר לו הקב"ה להושע: ראה לישראל מה חטאים הם עושים.

והיה לו להושע לומר לפני הקב"ה: רבונו של עולם, בניך הם בני בחוניך בני אברהם יצחק ויעקב שעשו רצונך בעולם גלגל עליהם מידת רחמך ורחם עליהם ומחול לעונותיהם.

ולא די שלא אמר הושע כך, אלא אמר לפני הקב"ה: רבונו של עולם כל העולם כולו שלך הוא. הבא עם אחר תחתיהם, שנאמר: תחילת דיבר ה' בהושע (הושע א;ב).

והלא הרבה נביאים היו מתנבאים לבני ישראל?

אלא תחילה לארבעה נביאים זקנים שהיו מתנבאים באותו פרק, היה דבר ה' אל הושע בתחילה.

באותה שעה אמר הקב"ה: מה אעשה לאותו בשר ודם הזקן. אני אומר לו לך קח לך אשת זנונים ויהיה לך בנים זנונים ממנה. ואח"כ אני אומר לו לך בדול עצמך ממנה, שאם יוכל להוציאה ולגרשה ולשלחה אף אני אשלח את ישראל מעל פני האדמה. שנאמר: ויאמר ה' אל הושע לך קח לך אשת זנונים וילדי זנונים כי זנה תזנה הארץ מאחרי ה' וילך ויקח את גומר בת דיבליים ותהר ותלד לו בן ויאמר ה' אליו קרא שמו יזרעאל כי עוד מעט ופקדתי את דמי יזרעאל על בית יהוא וגו' ותהר עוד ותלד בת ויאמר לו קרא שמה לא רוחמה כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל וגו' ותהר ותלד בן ויאמר קרא שמו לא עמי כי אתם לא עמי ואנכי לא אהיה לכם (שם; ב-ט).

ולאחר שנולדו לו שני בנים ובת אחת ונגזרה על ישראל שלוש גזירות בעבורם, אמר הקב"ה להושע: הושע, מפני מה לא למדת מן משה רבך, כשדיברתי עמו פירש מן האשה. מפני מה אתה דר עם האשה, בדול עצמך מן האשה.

אמר לפניו: אמר לפניו: רבונו של עולם, אין אני אוכל להוציאה ולא לגרשה, שכבר יש לי בנים ממנה.

אמר לו הקב"ה: ומה אתה שנשאת אשת זנונים ובניך הם בני זנונים ואין אתה יודע אם אותם בנים הם ממך או אם הם משל אחרים, אתה אומר שאין אתה יכול לא להוציאה ולא משום שכבר יש לי בנים ממנה. מכל שכן בני ישראל הללו שהם חביבי בני חביבי בני אברהם יצחק ויעקב, והם קניין אחד מחמישה קנינים שקניתי לי בעולמי ואלו הם: תורה קניין אחד, שמים וארץ קניין אחד, אברהם קניין אחד, בית המקדש קניין אחד, ישראל קניין אחד. ואתה אמרת העבירם באומה אחרת, היאך אוכל לשלחם מעל פני. כיון שידע הושע שחטא, התחיל לבקש רחמים על עצמו.

אמר לו הקב"ה: הושע עד שאתה מבקש רחמים על עצמך, בקש רחמים על ישראל שגזרתי עליהם שלוש גזירות בעבורך. חזור ומרפא אותן שלוש גזירות מישראל.

מיד עמד הושע וביקש רחמים עליהם וביטל הגזירות, והתחיל לברך את ישראל שנאמר: והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני א-ל חי ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד וגו' אימרו לאחיכם עמי ולאחותיכם רוחמה וגו' וזרעתיה לי בארץ ורחמתי את לא רוחמה ואמרתי ללא עמי עמי אתה (שם ב; א-כה).

2. למהלך האידיאות בישראל, אורות עמ' קז-קח

עונות אבותינו הורידו כל כך את כנסת ישראל ממרום גבורתה וקדושתה, חטאת הקהל רחבה וגדלה כל כך, נתרקה האידיאה הלאומית ברחוק קצוני מהאידיאה האלהית ומבול הקלקולים שטף עד צואר, כל עין בשר לא יכלה כבר להכיר כלל את הרושם הנשאר מהשפעתה של האידיאה האלהית על התכונה הלאומית הפרועה והמדולדלת. היאוש המר הזה הוליד בלב נביא את הרעיון האיום והדוקר של "העבירים באומה אחרת", אז התבטאה בכל מרירותה הגערה הנוראה, העמוקה משאול: "ריבו באמכם, ריבו כי היא לא אשתי ואנכי לא אישה!".

אבל במעמקים, במקום שאין העין, גם של כל נביא וצופה, שולטת שמה לא עומם בכל זה הזיק האלהי האחרון, הבוער בעומק נשמתה של האומה. הקץ מוכרח לבא, והתכונה האלהית הפנימית תתעורר מתרדמתה הארוכה אחרי כלות כחן המעושה של הנטיות ילידות הדחיפות החיצוניות שהן בלתי טבעיות לישראל. "והיה ביום ההוא נאום ד' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי. והסירתי את שמות הבעלים מפיה ולא

יזכרו עוד בשמם. וזכרתי להם ברית ביום ההוא עם חית השדה ועם עוף השמים ורמש האדמה, וקשת וחרב ומלחמה אשבור מן הארץ, והשכבתים לבטח. וארשתיך לי לעולם. וארשתיך לי בצדק ובמשפט בחסד וברחמים, וארשתיך לי באמונה וידעת את ד'."

3. מסכת שבת דף נה

מאימתי תמה זכות אבות? אמר רב מימות הושע בן בארי, שנאמר, (הושע ב) "אגלה את נבלותה לעיני מאהביה, ואיש לא יצילנה מידי". ושמואל אמר מימי חזאל, שנאמר, (מלכים ב יג) "וחזאל מלך ארם לחץ את ישראל כל ימי יהואחז". וכתוב (שם) "ויהן ה' אותם וירחמם, ויפן אליהם למען בריתו את אברהם יצחק ויעקב, ולא אבה השחיתם, ולא השליכם מעל פניו עד עתה". ורבי הושע בן לוי אמר מימי אליהו, שנאמר, (מלכים א יח) "ויהי בעלות המנחה, ויגש אליהו הנביא, ויאמר, ה' אלהי אברהם יצחק וישראל, היום יודע" וגו'. ורבי יוחנן אמר מימי חזקיהו, שנאמר, (ישעיה ט) "למרבך המשרה, ולשלום אין קץ, על כסא דוד, ועל ממלכתו, להכין אותה ולסעדה במשפט ובצדקה מעתה ועד עולם, קנאת ה' צבאות תעשה זאת" וגו'.

4. תוס' שם

ושמואל אמר תמה זכות אבות ורבי יוחנן אמר תחון זכות אבות. אומר רבינו תם דזכות אבות תמה אבל ברית אבות לא תמה דהא כתיב (יקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקב אף לאחר גלות. ואנן אין אנו מזכירין זכות אבות אלא הברית. ומפרש דשמואל דאמר מימי חזאל דייק מדכתיב למען בריתו ולא למען זכותו ואומר ר"י דבויקרא רבה (פ' לו) דייק מעד עתה כדפי' בקונטרס. ולר"י נראה דלא פליגי שמואל ור"י אלא שמואל קאמר דלרשעים תמה אבל לצדיקים לא תמה ובצדיקים איירי ר"י תדע דהא ר"י אמר בסמוך דמימי חזקיהו תמה זכות אבות והכא קאמר דאף בשעת חורבן דבתר הכי תחון זכות אבות ועל זה אנו סומכין להזכיר זכות אבות ובשלהי ויקרא רבה רבי אחא אומר לעולם זכות אבות קיימת ולעולם אנו מזכירים אותם וכן הוא אומר כי אל רחום וגו' ולא ישכח את ברית אבותיך וגו'.

5. מסכת קידושין דף לו

"בנים אתם לה' אלהיכם" (דברים יד). בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרויים "בנים", אין אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרויים "בנים", דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר, בין כך ובין כך, אתם קרויים בנים, שנאמר, (ירמיה ד) "בנים סכלים המה". ואומר, (דברים לב) "בנים לא אמן בם". ואומר, (ישעיה א) "זרע מרעים בנים משחיתים". ואומר, (הושע ב) "והיה במקום אשר יאמר להם, לא עמי אתם, יאמר להם, בני אל חי". מאי ואומר? וכי תימא סכלים הוא דמיקרו בני, כי לית בהו הימנותיהו לא מיקרו בני, תא שמע ואומר, "בנים לא אמן בם". וכי תימא כי לית בהו הימנותיהו הוא דמיקרו בני, כי פלחי לעבודת כוכבים ומזלות לא מיקרו בני, תא שמע ואומר, "זרע מרעים בנים משחיתים". וכי תימא "בנים משחיתים" הוא דמיקרו, "בני מעליא" לא מיקרו, תא שמע ואומר "והיה במקום אשר יאמר להם, לא עמי אתם, יאמר להם, בני אל חי".

6. אורות ישראל פרק ד א-ג

אהבת ישראל והעבודה של הסניגוריא על הכלל ועל הפרטים איננה רק עבודה הרגשית לבדה, כי אם מקצע גדול בתורה, וחכמה עמוקה ורחבה, רבת הענפים, שכולם צומחים ויונקים מלשד טל אור תורת חסד.

אהבת ישראל היא תולדה מהאמונה באורה האלהי של כנסת ישראל, שהוא לה סגולה עצמית שלא תזוז ממנה בכל חליפות הזמנים. ביותר צריכה אהבה עליונה זו, וסבתה האמונה הפנימית בשורש האלהי שלה, להיות מתעוררת בקרב אנשי לב ורוח בעת ירידתה של האומה. במצב הרוח, בעת אשר רמיסת קודש וזלזול דת יראו בכל תוקף ועז, — להבחין שעם-כל-זה כח ישראל גדול היא ועצום לאלהיו, ולהסתכל במאור הפנימי, החודר את רוח הכלל, ושמשכנו הוא ג"כ בכל נפש פרטית שבישראל בגלוי או בסתר, גם בנפש הנסוגה מאד, אשר סרה הרבה מדרך ד'. הגילוי שמגלה הצדיק, האוהב את עצמיותה של האומה בכל עז חייו. את הטוב האלהי הצפון בקרבה, פועל לטובה על האיש העוסק בסניגוריה האמיתית הזאת, לרוממו מעל שפלות החיים הגסים והמוגבלים. ההולכים קדורנית בזעפם העגום. והפעולה חוזרת באורח סגולי על כללות האומה ופרטיה, להכניס בם כח מעורר לחן ולחסד-אל, שיפלט להם אורח לתשובה מאהבה.

האהבה הגדולה, שאנחנו אוהבים את אומתנו, לא תסמא את עינינו מלבקר את כל מומיה, אבל הננו מוצאים את עצמיותה, גם אחרי הבקורת היותר חפשית, נקיה מכל מום. כולך יפה רעיתי ומום אין בך.

7. תנא דבי אליהו רבה פרקו

כשעומד עמוס הנביא ובקש על ישראל רחמים מלפני הקב"ה, אמר לפניו: "רבש"ע, אם אין בעולם כמו יעקב יחרב כל העולם כולו". אבינו שבשמים יהא שמך הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים. תהא לך קורת רוח מישראל עבדיך בכל מקומות מושבותם שלא הנחת לעבדך עמוס הנביא עד שענית אותו מיד, שנאמר (עמוס ז) "כה הראני אדני יהוה והנה יוצר גבי בתחלת עלות הלקש והנה לקש אחר גזי המלך: והיה אם כלה

לע"נ ולאורו של
מורנו הרב אלישע
וישליצקי זצ"ל

לְאָכֹל אֶת עֵשֶׂב הָאֶרֶץ וְאָמַר אֲדָנִי יְיָ הוּא סֹלַח נָא מִי יָקוּם יַעֲקֹב כִּי קָטַן הוּא." זו היא שיטה הראשונה ובשיטה שניה מה הוא אומר: "כה הָרָאנִי אֲדָנִי ד' וְהִנֵּה קָרָא לְרֵב בְּאֵשׁ וְגו' וְאָמַר אֲדָנִי אֲלֵקִים חָדָל נָא מִי יָקוּם יַעֲקֹב כִּי קָטַן הוּא: נחם ד' על זאת גם היא לא תהיה אָמַר אֲדָנִי אֲלֵקִים", הרי לך

שהקב"ה גילה על ידי עמוס הנביא שתי פעמים. אמר הקדוש ב"ה לעמוס לא כתבתי בתורתך על ידי משה רבך (דברים לג) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' וגו' מכל מקום, בין רשעים בין כשרים. במשה מה הוא אומר (מלאכי ג) זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב וגו' לפי שבימי הושע בן בארי ובימי יואל ובימי עמוס ובימי מיכה המורשתי ובימי שאר כל הנביאים לא היו יודעין לשפוך רחמים ולבקש תחנונים על ישראל כמה ששפך משה רבך, לכך נאמר זכרו תורת משה, וכי תורת משה היא, והלא שלך היא ששעשעת עמה תתקע"ד דורות קודם שנברא אדם וצרפת אותה ונתת אותה לישראל, אלא מה תלמוד לומר זכרו תורת משה עבדי אלא הואיל ועמד בתפלה ד' וה' פעמים והציל את ישראל מן המיתה העלה עליו הכתוב כאלו כל התורה כולה של משה היא לך נאמר זכרו תורת משה עבדי וגו'.

8. ילקוט שמעוני מלכים א פרק יט

מה לך פה אליהו. היה לו שיאמר לפניו רבש"ע הן בניך בני אברהם יצחק ויעקב שעשו לך רצונך בעולמך. הוא לא עשה כן, אלא אמר קנא קנאתי וגו'. התחיל הקב"ה לדבר עמו דברים של תנחומים. אמר: כשירדתי ליתן תורה לישראל לא ירדו עמי אלא מלאכי השרת שרצו בטובתן, שנאמר צא ועמדת בהר וגו'. ואחר הרעש אש, המתין לו שלש שעות עדיין עמד בדברים הראשונים ואמר קנא קנאתי, א"ל הקב"ה ואת אלישע תמשח לנביא תחתיך ומה שבדעתך אין אתה יכול לעשות.

9. מדרש תנחומא וירא - פרק יט

תדע לך שכשעשו אותו מעשה בקב"ה לכלותן עמד משה כביכול תפש להקדוש ב"ה כאדם שתופש בחבירו שכן הוא אומר "ועתה הניחה לי", ויש לך ללמד מפסוק אחר "הרף ממני ואשמידם" (דברים ט).

10. שמות רבה מו ד

וכן אתה מוצא כשעשו העגל כעס עליהם הקב"ה בא משה לרצותו וקרא אותם אינן עמי שנאמר "כי שחת עמך" והפשיטן הקב"ה שנאמר "ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב". אמר משה עמך הם ואי אתה יכול לכפור בהם שנאמר "למה ה' יחרה אפך בעמך" התרצה להם שהם בניך! מיד נתרצה להם שנאמר "ויונחם ה'" והראה למשה שנתרצה להם שהחזיר להם הדברות שנאמר "פסל לך".

11. מדרש אגדה (בובר) כי תשא פרק לב

משה כחולה שחלה שלושים יום, ואין בו כח לעמוד על רגליו, לפיכך נאמר ויחל כמו חולי. ד"א ויחל משה, אמר משה רבינו ע"ה, רבונו של עולם, אם שריפה הם חייבים זכור לאברהם שהושלך לכבשן האש בשביל אהבתך. ואם הריגה הם חייבים, זכור ליצחק שנתן צוארו לישחט על ייחוד שמך. ואם גלות הם חייבים זכור ליעקב אביהם שכל ימיו מכאובים בגלות, שנאמר "מעט ורעים". בשביל אבות סלח לבנים. ד"א ויחל משה, אמר לפניו, רבונו של עולם חלילה לך מלעקר אומה כזאת מן העולם. למה ד' יחרה אפך וגו', זכור להם מה שהאמינו על הים שנאמר ויאמינו בד' ובמשה עבדו, וקבלו מלכותך עליהם ברצון.

12. מסכת ברכות דף ז

"והסרת את כפי וראת את אחריו", אמר רב חמא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, מלמד שהראה הקדוש ברוך הוא למשה קשר של תפילין.

13. מסכת ברכות דף ו

אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק, מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין? שנאמר (ישעיה סב) "נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו", ואין "ימינו" אלא תורה שנאמר (דברים לג) "מימינו אש דת למו". ואין "עזו" אלא תפילין, שנאמר (תהלים כט) "ה' עז לעמו יתן". ומנין שהתפילין עז הם לישראל? דכתיב, (דברים כח) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". ותניא, רבי אליעזר הגדול אומר, אלו תפילין שבראש. אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חיאי בר אבין, הני תפילין דמארי עלמא, מה כתיב בהו? אמר ליה, (דה"א יז) "ומי כעמך ישראל גוי אחד". ומי משתבח קודשא בריך הוא בשבחייהו דישראל? אין, דכתיב (דברים כו) "את ה' האמת היום, וה' האמירך היום". אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם. אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, דכתיב, (שם ו) "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, דכתיב "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". אמר לו רב אחא בריה דרבא לרב אשי, תינח בחד ביתא, בשאר בתי מאי? אמר ליה, (דברים ד) "כי מי גוי גדול", "ומי גוי גדול", "ומי גוי גדול", "אשריך ישראל", (שם ד) "או הנסה אלהים", (שם כו) "ולתתך עליון".

לע"ז ולאורו של מורנו הרב אלישע וישליצקי זצ"ל

14. עולת ראייה ח"א עמ' לה

וארשתוך לי לעולם. אע"פ שהנשואים הם יותר נערכים בדבקות מהארוסין, מ"מ יש מעלה בארוסין, שהם מביעים את היסוד החוקי האצילי שבדבקות האלהית, שמתוך מעלתו אין בו התפסה לחקוי חמרי כלל. ודוקא החק העליון הזה הוא שאיננו מקבל שום שנוי, כי איננו תלוי בשום יחש, העלול להשתנות, כ"א הוא עומד בעצם צביון החק, שאי אפשר כלל לצייר אפן אחר. וזאת הדבקות השכלית, הבאה מצד ההכרה שבהתגלותה פעם אחת בעצם בהירותה, איננה עלולה לקבל שום שינוי כלל, ונמצא שהיא קימת לעולם. וארשתוך לי לעולם.

15. אורות ישראל א' ג

אי אפשר לאדם להיפרד מדבקות האלקית, ואי אפשר לכנסת ישראל להפרד מצור ישעה אור ה' אלקי ישראל. אבל אי האפשרות הזאת, ההולכת ומופיעה בכל הדורות, יש בה הכרח טבעי, שאיננו נותן מקום לבהירות הדעת לגלות את פעולתה. על כן באים ימים שתרדמה נופלת על האדם, והפרצופים ננסרים זה מזה, עד שהפירוד הגמור נעשה אפשרי, ובכללות התרדמה במקום צלע מחוברת, חיבור טבעי, גב לגב, עומדת תפארת אדם בכליל הדרה, שהבחירה השכלית מכרת לומר "זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי", והעולם מתכונן בהופעת חיים ותולדות קיימות עדי עד. האפשרויות לדבר "גבוהה גבוהה", על דבר שמד, על דבר כפירה, על דבר פירודים מוחלטים, הן תולדותיה של הנסירה, המביאה לידי ההתאחדות הגמורה, הצורית החופשית, "כמשוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך". החזיון מתגלה ביחושה של התורה אל האומה, שהחיבור הטבעי הולך ומתפרד ע"י הנסירה התרדמית, וגמר הנסירה הוא תוכן הבנין, המביא לאחדות משוכללת, ותורה חוזרת ללומדיה, וכל בניך למודי ד' רב שלום בניך"

16. מי מרום, מעייני הישועה, ח"א פרק ד

לעתיד לבוא יתגלה שכל חטאי ישראל לא היו לשם חטאים כי אם לשם תשובה והתקרבות להקב"ה, וזהו מה שאמרו במדרש (תהלים), מזמור (א) "לעתיד לבוא יטענו האומות לפני הקב"ה ויאמרו, מה נשתנו אלו מאלו שופכי דמים ואלו שופכי דמים, אלו עובדי ע"ז ואלו עובדי ע"ז, אלו מגלי עריות ואלו מגלי עריות, מדוע אלו יורדים לגהינם ואלו עולים לגן עדן, וישיב להם הקב"ה, אם כן כל אומה תלך עם אלהיה, שנאמר "כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו ואנחנו נלך בשם ד' אלקינו לעולם ועד". והיינו שאז יוציא הקב"ה את האמת ממחבואה ויגיד ברורות לעמים, שלא הרי חטאי ישראל כחטאי העמים, ואם האומות אין להם חלק באלהי אמת, הרי חטאיהם לשם חטא ולשם ריחוק, ולכן כל אומה תלך עם אלהיה לגיהנום, אבל ישראל עם קדוש, גם חטאיהם עונותיהם ופשעיהם הם לשם תשובה ולשם קרוב אל ד' אלהיהם, ולכן עולים לגן עדן.